

Тема уроку. Микола Вороний. Коротко про письменника. «Євшан-зілля». Патріотичні почуття й толерантне ставлення до інших народів.

ТЛ: ліро-епічний твір, поема.

Мета уроку:

- познайомитися з життєвим і творчим шляхом М.Вороного;
- щц зміст не щцтворю «Євшан-зілля» та його історичну основу;
- ознайомитися з літературознавчими поняттями: «ліро-епічний твір», «поема»;
- щц те давноминулі події , описані в поемі, з сучасністю;
- виховувати шанобливе ставлення до рідного народу, патріотизм, толерантне ставлення до інших народів.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання: мультимедійна презентація, картки, літературознавчий словник, паперові сердечка, полин.

Епіграф:

Можна все на світі вибирати , сину,

Вибрати не можна тільки Батьківщину.

В.Симоненко

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Забезпечення емоційної готовності до уроку

II. Мотивація навчальної діяльності

На фоні мелодії

Учитель

Рідний край . Земля батьків і прадідів наших, овіяна вітрами історії,
оспівана в піснях, уславлена в легендах.

Літописець (пишучи літопис).

Володимир Мономах погубив поганих половців, вигнав їхнього хана
Отрока в Обези, а хан Сірчан зостався коло Дону, рибою живлячись.

Продовжує писати під декламування вчителя.

Учитель

Це було в давнину, у далекі часи,

Так же бігла Сула, гомоніли ліси,

Так же вітер шумів, і так сонце пекло,

Все так само було, лише нас не було.

Тихо в келії цій, і скрипить лиш перо,

Свідків дива того, мабуть, і не було.

Догорає свіча, і рівненькі рядки

Повертають усіх нас в минулі віки.

Літописець. По смерті Володимировій зостався у Сірчана один лиш музика
Ор, і послав він його в Обези, кажучи: «Володимир уже помер. Тож
вернися, брате, піди в землю свою. Мов ще ти йому слова мої, співай же

йому пісні половецькії. А якщо не схоче, дай йому понюхати зілля, що зветься Євшан» (дописує щось).

Підводиться, згортає літопис, передає вчителеві.

Учитель (читаючи). Той не схотів ні вернутися, ні послухати. І дав йому Ор зілля, і той, понюхавши і заплакавши, сказав: «Да лучше есть на своей земле кистями полягати, аниже на чужей славному бути.»

І пішов він у землю свою.

Так мовиться в Галицько-Волинському літописі .

-А як же було насправді? Де тут вигадка, а де реальність?

Що ж примушує людину повертатися в місця, де жили її предки, де її коріння?Що трапиться, коли забути мову, звичаї рідного краю, його людей?

Відповіді на ці питання шукатимемо на сьогоднішньому уроці.

III. Повідомлення теми і мети уроку

Тема уроку . Микола Вороний . Коротко про письменника. «Євшан-зілля».

Патріотичні почуття й толерантне ставлення до інших народів.

ТЛ: ліро-епічний твір, поема.

- Яка мета нашого уроку?
- познайомитися з життєвим і творчим шляхом М.Вороного;
- опрацювати зміст твору «Євшан-зілля» та його історичну основу;
- ознайомитися з літературознавчими поняттями: «ліро-епічний твір», «поема»;
- співвідносити давноминулі події , описані в поемі, з сучасністю;

- виховувати шанобливе ставлення до рідного народу, патріотизм, толерантне ставлення до інших народів.

Епіграфом до уроку будуть слова :

Можна все на світі вибирати , сину,

Вибрати не можна тільки Батьківщину.

В.Симоненко

-Що ж для людини є найдорожчим? (Звичайно, батьки й батьківщина).

Людиною, яка понад усе любила свій народ , свою батьківщину , і був Микола Вороний.

IV. Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу

Учитель.

1.Група біографів коротко познайомить нас з основними фактами життя М.Вороного.

Народився Микола Кіндратович Вороний 6 грудня 1871 року на Катеринославщині (нині Дніпропетровщина) . Батько походив зі старого козацького роду, а мати – зі священницького. Через півроку батьки переїхали на Слобожанщину, і дитячі та юнацькі роки Миколи пройшли в , селі Гончарівці та Холодній Горі, що недалеко від Харкова. У родині Вороних звучало українське слово, шанувалися і звичаї, лунала українська народна пісня. Змалку захоплювався вічною книгою українського народу – «Кобзарем» Тараса Шевченка.

Ще навчаючись в ремісничому училищі, Микола Кіндратович почав писати вірші. Та, на жаль погляди, які виражав молодий поет, не відповідали тодішній ідеології, тож і почалися нелегкі шукання хлопця.

Навчався в реальному училищі в Ростові, мріяв про вищу освіту, та шляхи до навчання в Росії для нього були закриті. Тому їде до Австрії, навчається у Віденському університеті, потім у Львівському. Саме у Львові доля звела його з відомим українським поетом Іваном Франком. Разом працювали у журналі «Життя і слово» та інших виданнях.

М. Вороний цікавився театром, тому стає режисером у театрі «Руська бесіда», а згодом переїздить на схід України і співробітничав в театрі

Марка Кропивницького.

Перший друкований твір поета з'явився у 1893 році «Не журись, дівчино».

У 1911 році друкується збірка його творів «Ліричні поезії, згодом, у 1913 р. - «В сяйві мрій».

З утратою Україною державності поет у 1920 – 1926 роках перебував за кордоном (в еміграції – у Польщі).

Та, на жаль, над головою Миколи Вороного , як і над багатьма іншими працівниками культури збиралися грозіві хмари. Був заарештований, перебував у таборах , а 1938 року Миколу Вороного було розстріляно. На твори його після того на тривалий час було накладено заборону.

Учитель.

Тривалий час ім'я й творчість Миколи Вороного перебували в забутті. Понад тридцять років не друкували його творів.

Микола Вороний був людиною, якого турбувала доля України, проблема історичної пам'яті. У його творах звучали заклики любити Батьківщину, бути її справжніми патріотами.

Сьогодні ми познайомимося з поемою М.Вороного «Євшан-зілля», де автор показав, як важливо для людини пам'ятати ту рідну землю, звідки ти вийшов у світ.

-Коли була написана та вийшла друком поема «Євшан-зілля»? Що було поштовхом до написання поеми?

Учениця. У 1917 році вийшла друком поема «Євшан-зілля». Вона написана в Полтаві у 1899 році. Задум з'явився відразу після того, як поет прочитав у давньоруському літописі історію про половецького сина половецького хана, який жив у розкошах і майже забув рідний край. Давнє оповідання вразило поета не так сюжетом, як філософськими роздумами літописця про любов до рідної землі, до народу.

Свою поему М.Вороний назвав «Євшан-зілля». Українці цю траву називають полином. Візьміть у долоньки цю рослину, потріть і відчуйте її дух. Скажіть, які асоціації виникають у вашій уяві? (степ, козаки, воля, рідний край, дух непоборності).

3. Повідомлення учнів

Євшан-зілля – різновид полину, що росте в південних степах, має сильний і водночас ніжний і приємний запах.

Полин – трав'яниста або напівкущова рослина з міцним запахом, гірка на смак. У світі існує близько 500 її видів, в Україні розповсюджено понад 20 видів. Росте повсюди, як бур'ян.

Євшан-зілля – у народній поезії – степовий, запашний полин; символ туги за батьківщиною. За легендою, переказаною в Іпатіївському літописі, зцілює від звиродніння, і якщо навіть хто забуде свою батьківщину, то, понюхавши його, пригадає.

А ось ,що писав поет про євшан-зілля.

Євшан-зілля, євшан-зілля Що росте на Україні,

У трояндах, у ромашках,

У волошках в житі синіх.

Там настоюються чари

На гіркому чебреці,

Вип 'єш ти цього узвару І позвуть місця близькі.

Ти його степів дитина,

Ти його ланів плуга,

Це для тебе Україна Зготувала свій узвар.

З половецької давнини Міф зберігся у віках,

Що любов до Батьківщини Зілля збуджує в серцях

Учитель.

Учені стверджують, що запах має на підсвідомість людини особливий вплив. Одні запахи заспокоюють, інші – бадьорять, ще інші – викликають агресію. Наприклад, запах пирогів, свіжого хліба може нагадати рідний дім, близьких людей.

Діти, запам'ятайте запах цього зілля, і хай він вам завжди нагадує про рідний край, про батьків, не дасть загубитися в чужій стороні.

Розпочнемо роботу над твором «Євшан-зілля».

Якщо ви були уважними читачами, то помітили, що Микола Вороний визначає жанр свого твору – поема.

Це жанр мішаної форми, тому що має ознаки таких літературних родів , як лірика й епос.

- Пригадаємо, що називається епосом і що лірикою?

(Епос – один із трьох родів літератури. Основа епічного твору – розповідь від автора.

Лірика – один із трьох родів художньої літератури, у якому художню дійсність зображено шляхом передання почуттів, настроїв, переживань , емоцій ліричного героя чи автора)

Ліро-епічний твір – віршований твір, що поєднує в собі ознаки лірики й епосу. Такі твори мають розгорнутий сюжет (від епосу), написані у формі віршів з великою кількістю виражених почуттів (від лірики).

Отже, «Євшан-зілля» - це ліро-епічний твір.

Звернемося до літературознавчого словника

Поема – ліро-епічний віршований твір , у якому зображено значні події та яскраві характери, а розповідь про героїв супроводиться розкриттям авторських переживань і роздумів, ліричними відступами.

Розглянувши твір «Євшан-зілля», ми з'ясуємо, які ознаки ліричного й епічного властиві йому.

Робота над змістом тексту

Тему і сюжет поеми М.Вороному нав'язав... («Галицько-Волинський літопис»).

-Пригадаємо, що таке літопис? («Літопис» утворилося від слів «літо» (рік) і «писати» . Це найдавніший вид літератури, у якому записи велися у хронологічній послідовності (за роками).

М.Вороний не просто переказав віршами літописну легенду, а надав твору українського історичного звучання.

Події, описані Вороним, відбувалися за часів князювання Володимира Мономаха (XI – XIIст.)

- Що ми знаємо з уроків історії про Володимира Мономаха?

Учитель. А далі у нас словникова робота

Словникова робота

Половці – войовничі кочові племена.

Хан – половецький князь.

Шатер – намет

Ясир – полонені.

Зацурали – занедбали.

Твар – обличчя.

Принада – привабливість.

Гудець – співець, музикант.

Блукати манівцями –ходити без дороги.

Епіграфом до твору є слова , узяті з Іпатіївського літопису.

-Як ви їх розумієте?

-Як побудовано поему? Розділіть її на основні частини.

(Експозиція (вступ): критика тих, хто свій рідний край «Зацурали, занедбали...»

Зав'язка: ханський син потрапив із ясиrom до Володимира Мономаха; бажання половецького хана за допомогою гудця повернути сина на Батьківщину.

Кульмінація: хлопець згадав свій рідний край за допомогою євшан-зілля

Розв'язка: роздуми автора над складною долею українського народу, його прагнення допомогти українцям збагнути, що найдорожче, найсвятіші почуття для кожної людини - любов до рідного краю, пам'ять про свій рід і народ, втрата яких веде до знищення самого народу.)

-Про що автор говорить у вступі?

У вступі автор говорить про літописне оповідання, в якому є «пророкування». (зачитати з підручника) Вступ навчає нас, що не можна забувати свій рідний край. Це і є ідеєю твору.

-Відшукайте у пролозі рядки, у яких автор висловлює надію, що українці, збайдужілі до рідного краю, можуть ще повернутися в лоно нації, вивчити рідну мову.

-Про що йде мова в зав'язці твору?

Зав'язка: ханський син потрапив із ясиrom до Володимира Мономаха; бажання половецького хана за допомогою гудця повернути сина на Батьківщину.

Прослуховування уривка з поеми «Євшан-зілля» у виконанні відомої бандуристки Галини Менкуш.

-Як ви можете пояснити ту обставину, що ханський син став «за рідні уважати» чужий край і його звичаї?(Йому жилося добре, вільно у розкошах)

-Як почувався старий хан , батько хлопчика? (Страждає , переживає за сина, майже втративши надію на повернення сина)

-Кого хан вирішив послати за сином? (Гудця-співця)

-Чи передбачав хан відповідь свого сина на прохання повернутися на батьківщину? Які настанови він дав гудцеві?

-Перечитайте рядки, в яких ідеться про пісні гудця. Вслухайтесь в ці рядки.(Про бойові походи , звитяжні подвиги, а також колискові) Уявіть, що лунає спів про звитягу половців. Як він звучить? А як звучить «спів народний, колисковий»?

-Як ви вважаєте, чому ханський син залишився байдужим і до розповіді про батькове горе, і до пісень?(за довгі роки розкоші на чужині все забув).

Кульмінація

-Розкажіть про переживання, думки юнака, коли він відчув пахощі євшан-зілля. Які слова відтворюють зміну в настрої хлопця?(Конфлікт у душі юнака: вибір між спокійним , узвичаєним життям бранця та небезпечним , сповненим тривоги, вільним життям удома. Ким би ти не був, і як би добре не було в чужій стороні, але вдома - найкраще)

Зіставте епіграф до поеми з висловлюванням юнака. Що спільного?

(Здавалося, ніякі ліки не допоможуть, не зарадять зачерствілому серцю юнака. Та ось старий гудець виймає з-за пазухи жменьку сухого зілля зі степу, і пахощі цього зілля ніби пробудили пам'ять про рідний край,вогнем пронизали серце і юнак зрозумів, що рідні запахи, рідна земля дорожче за багатство і розкоші; прокинулось найдорожче, найсвятіше почуття - любов до рідного краю і жадана мить: «воля, воленька кохана!»: краще загинути в ріднім краї, біля рідних тобі людей, ніж жити в розкошах в чужій стороні. І

вже ніякі перешкоди не зупинять юнака, бо голос рідного привільного степу кличе його, кличе голос крові, голос рідної землі. Саме це й повертає юнака назад додому. І він, "оминаючи сторожу", крадькома простує "в рідний степ, у край всемилий", бо найдорожче для людини - її рідна земля і воля).

-Як ви вважаєте, до кого звертається М.Вороний у своєму творі?

У висновку автор звертається до України, вболіває за її долю, мріє про «Євшан-зілля», яке спрямує сучасних українців на вірний шлях.

-У яких рядках поеми звучить надія автора на пробудження національної свідомості й гідності українців? Зачитайте ці рядки.

Психоемоційна релаксація. (звучить спокійна мелодія).

Учитель. А зараз давайте трохи перепочинемо й на хвилинку перенесемося до літнього степу, напоєного пахощами степових квітів. Заплющіть, будь ласка, очі. Уявіть: ви стоїте серед безкрайого степу, наповненого ароматами трав. Ви самі, над вами блакитне чисте небо, ви відчуваєте, як вас овіває ласкавий вітерець, а сонячне тепло сповнює енергією. Ви повністю заспокоюєтесь і згадуєте найприємніші хвилини свого життя. Усе, що вас оточує, належить у цю мить тільки вам.

На вашому обличчі з'являється щаслива посмішка, ви повільно розплющуєте очі й повертаєтесь до кабінету.

Індивідуальне завдання (на дошці)

Відтворити ланцюжок , за яким відбувається повернення сина до рідного краю.

Слово судця – пісня про лицарські походи- колискова пісня – євшан-зілля.

Робота в групах

Подумайте, а що ж для кожного з героїв символізувало євшан- зілля?

1 група

Хан (Мудрий хан, що знав тонкощі людської душі. Люблячий батько, сумує в самоті, його серце болить за сином, хоче повернути рідну дитину додому, вірить, що батьківська любов найсильніша у світі (символ: любов батька до сина, віра і остання надія на повернення сина, заповітна мрія, продовження роду)

2 група

Гудець (Досвідчений гудець, який зумів пройти до Києва і виправдати надію хана, передбачливий...) (символ: любов до рідної землі, рідного слова, любов до пісні).

3 група

Молодий половець (Молодий половець, нерозсудливий і зрадливий, любить жити в розкошах, але згадавши рідні степи, він повертається до свого роду не приспаним рабом, а вільним гордим орлом, стане надійним оборонцем рідної землі), (воскресіння душі, ліки від забуття, повернення пам'яті).

4 група

Ліричний герой (заповітна мрія, надія, віра в торжество розуму й духу людини).

5 група

Читач (пам'ять, символ України, любов до рідної землі, яку живить слово митця).

Діти утворюють асоціативне гроно (на дошці).

З легкої руки Вороного євшан-зілля стало символом пробудження свідомості всього народу, історичної пам'яті. Століттями викорінювали цю пам'ять: забороняли мову, спокушали матеріальними благами, знищували цвіт нації. Українці-покручі, українці-сліпці — такими, на жаль, бачив частину своїх сучасників поет.

Де ж знайти засіб, який би сколихнув їх, осяяв зляканий розум, пробудив пам'ять?

Де ж того євшану взяти,

Того зілля-привороту,

Що на певний шлях направить, —

Шляху край свій повороту?!

Поет залишає ці питання без відповіді, однак євшан-зіллям певною мірою став і його твір, що спонукав замислитися, підняти голову, розправити плечі Україна пережила чимало гірких моментів, проте знайшла в собі сили, щоб відродитися.

» «Незакінчене речення»

Микола Вороний своєю поемою «Євшан-зілля» прагнув нагадати..., закликати...

►► Бесіда (співвіднести історію з сучасністю)

x Чи потрібне євшан-зілля українцям нині?

* Чи є у наш час ті, хто відцурався від своєї землі, забув про неї?

Що б ви побажали таким «землякам?»

Який життєвий урок ви засвоїли, читаючи історію про юнака-половця?

х Що для нас є ліками проти забуття? Що є для нас євшан-зілля? Що може повернути нас з далекого краю в отчий? (Батьки, рідна домівка)

V. РЕФЛЕКСІЙНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП —

» Рефлексія

х Чи справдилися висловлені на початку уроку передбачення?

х Чого навчила вас прочитана поема?

» Оцінювання. Зауваження

— Поема «Євшан-зілля» — це звернення до сучасної України, до її синів і дочок, які «край свій рідний зацурали, занедбали». Євшан-зілля — це ліки, які зможуть повернути нас до рідної Вітчизни з пам'яті забуття. Я задоволена, що вас, як того половецького юнака, схвилював і збентежив чар поеми. Хай цей запах завжди буде з вами і нагадує вам про рідну землю, батьків. (Роздає дітям полин.)

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Поміркуй, що могло б статися далі з ханським сином. Вигадай своє закінчення до його історії Напиши про це власну невелику розповідь прозовою або віршовою мовою.

►► Підсумкове слово вчителя

Літературні роди : епос, лірика, драма.

(Дітям заздалегідь роздаються паперові сердечка).

Учитель: Діти, кожен з вас сьогодні мав можливість визначитись, чим є Батьківщина для нього. Я пропоную вам віддати свої серця рідній Україні, а на серці написати те, що ви будете робити заради неї.

Батьківщино, земле рідна,

Земле сонячна і хлібна,

Ти навік у нас одна.

Ти, як мати, найрідніша,

Ти з дитинства нам миліша...

(М. Сингаївський)

2. Учитель.

Без минулого немає майбутнього. Ми завжди повинні звертати погляди в минуле , знати свою історію, не забувати : «Хто ми і звідки родом». І сьогодні у нас є можливість заглянути у ту дивну книгу історичного минулого, яка перенесе нас у ті далекі часи життя нашого народу , дасть можливість відчути запахи рідної землі, яка додає великої сили й наснаги людині. Особливо це відчуває той, хто опиняється за її межами.